

חג החנוכה

בימים אלו, אנו עומדים בסמוך לימי החנוכה. ולכן נתחיל לבאר את עיקרי הדינים הנוגעים לימים אלה, ממה שכתבנו בשנים קודמות, ובתוספת נופך.

זמני ימי החנוכה בשנה זו

ימי החנוכה הם שמונת ימים. החל מיום כ"ה בכסליו, כמו שנבאר. ובשנה זו (התשע"ה) יחול יום כ"ה בכסליו ביום רביעי הבא (בעוד כשבוע). ובליל יום רביעי, כלומר, מוצאי יום שלישי, נדליק נרות חנוכה בפעם הראשונה. ובמוצאי יום שלישי שאחריו, נדליק נרות חנוכה בפעם האחרונה בשנה זו.

נס חנוכה

בתקופת בית המקדש השני גזרו מלכי יוון גזירות על ישראל, ועמדו עליהם להשכיחם מצוות התורה, ולבטל אותם מדתם, ולא הניחום לעסוק בתורה ובמצוות, ונכנסו להיכל בית המקדש ופרצו בו פרצות, והיה צר מאד לישראל מפניהם, עד שריחם עליהם הקדוש ברוך הוא, והצילם מידם, וגברו עליהם בני החשמונאים הכהנים הגדולים, והרגום, והושיעו את ישראל מידם, והעמידו מלך על ישראל מן הכהנים.

וכשגברו החשמונאים על היוונים, נכנסו לבית המקדש, ורצו להדליק את המנורה הטהורה, ולא מצאו אלא פך אחד של שמן טהור שהיה בו כדי להדליק את המנורה יום אחד בלבד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, עד שכתשו זיתים ועשו מהם שמן טהור. ואותו היום שבו נמצא פך השמן, יום כ"ה לחודש כסליו היה. ולכן תיקנו חכמים שהיו באותו הדור לעשות שמונה ימים הללו, מיום כ"ה בכסליו, ימי הלל ושמחה, ומדליקים בהם נרות בכל לילה משמונת הלילות, כדי לפרסם הנס, וימים אלו נקראים "חנוכה".

הזהירות בהדלקת נרות חנוכה

צריך להזהר מאד במצות הדלקת נרות חנוכה, כי מצוה זו חביבה עד מאד, כדי לפרסם את הנס בהודאה לה' יתברך. ואמרו רבותינו (שבת כג:): שהמקיים מצוה זו כהלכתה זוכה לבנים תלמידי חכמים, שנאמר (בספר משלי פרק ו.) "כי נר מצוה ותורה אור", ופירש רש"י, על ידי נר מצוה בא אור של תורה. וכתב המאירי, דהיינו לעשותו בהידור רב ובדרך חיבוב.

כמה נרות יש להדליק

כמה נרות צריך להדליק בחג החנוכה? מעיקר הדין די בנר אחד בכל בית מישראל, בין שבני הבית רבים ובין שבני הבית מועטים, ונהגו כל ישראל להדר במצוה ולהוסיף נר אחד בכל לילה, עד שבלילה האחרון מדליק שמונה נרות. (ועוד נר אחד כ"שמש". מלבד יוצאי ארם צובא, שחלקם נהגו להדליק שמונה נרות, ועוד שני נרות, אחד כ"שמש", והשני, זכר לנס שנעשה להם.)

מנהג הספרדים ובני עדות המזרח, כדעת מרן שקבלנו הוראותיו, שאחד מבני הבית מדליק, ופוטר את כל בני הבית בהדלקתו, אבל האשכנזים נוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק נרות חנוכה בפני עצמו.

סדר הדלקת נרות חנוכה

כבר ביארנו, שכדי לפרסם את נס חנוכה, תיקנו חכמים להדליק נרות חנוכה בכל לילה מלילות החנוכה.

סדר הברכות

המדליק נרות חנוכה בלילה הראשון, מברך שלוש ברכות לפני ההדלקה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

ובשאר לילות החנוכה אינו מברך ברכת "שהחיינו", אלא ברכת להדליק נר חנוכה וברכת שעשה נסים לאבותינו בלבד. (ואם שכח לברך שהחיינו ביום הראשון, רשאי לברך ביום השני.)

וכתב בספר מטה משה (סימן תתקפ), שנתנו סימן לסדר הברכות, על פי הנאמר בפסוק (במדבר כא), "עשה לך שרף (רמז לברכת להדליק נר חנוכה), ושים אותו על נס (רמז לברכת שעשה נסים), והיה כל הנשך, וראה אותו וחי" (רמז לברכת שהחיינו).

להזהר להדליק את הפתילות היטב

יש נוהגים, שכאשר מדליקים את הנרות, מיד כאשר רואים שהאש נאחזה בפתילה, מסלקים ידיהם ועוברים לנר הבא. וכתב מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל, שאינם עושים כהוגן. משום שיש להזהר בשעת ההדלקה, שלא לסלק את היד, עד שתהיה השלהבת עולה מאליה, כלומר, שתאחז האש היטב בפתילה. וכמו שכתבו הפוסקים לגבי נר שבת, שעל האשה להזהר להדליק "את רוב היוצא מראש הפתילה שבנר". וכן הדין לגבי נר חנוכה. שכיון שמברך "להדליק נר חנוכה" צריך להדליקו בעצמו היטב.

דינים השייכים להדלקת נרות חנוכה

כשמדליק נרות חנוכה צריך לדאוג שיהיה בנר די שמן כדי שידלוק לכל הפחות חצי שעה מזמן הדלקתו, וכן אם מדליק בנרות של שעווה, צריך להיזהר שיהיו הנרות גדולים כדי הצורך שידלקו לפחות חצי שעה מזמן הדלקתם אחר צאת הכוכבים (ומצויים נרות צבעוניים המותאמים במיוחד למנורות חנוכה קטנות, ואינם דולקים חצי שעה, ויש להיזהר שלא להדליק בהם.) ובערב שבת שמדליקים נרות מוקדם צריך ליתן שמן יותר כפי שיבואר בעז"ה באחת ההלכות הבאות.

כשמדליק נרות חנוכה בלילה הראשון, ידליק את הנר הקיצוני שבצד ימין, ובלילה השני ידליק את הנר הנוסף תחילה, ואחר כך ידליק את הנר שהודלק אתמול, ויוצא איפה שסדר הדלקת נרות חנוכה הוא משמאל לימין, כדי שיתחיל ההדלקה בנר החדש, שנוסף בגלל תוספת הנס שבתוספת הימים.

אמרו בגמרא במסכת שבת (דף כג.) הדלקה עושה מצוה, ואם כבתה אינו זקוק לה, דהיינו שעיקר המצוה הוא מעשה ההדלקה בלבד של נרות חנוכה שיכולים לדלוך כשיעור הזמן הנכון, ואם כבו הנרות מחמת סיבה כלשהי שלא הייתה בזמן ההדלקה, כגון שלפתע נפתחו הדלת או החלון, ובאה רוח וכבו הנרות, אינו זקוק להם, כלומר שאינו צריך לחזור ולהדליקם שנית. ומכל מקום מצוה מן המובחר לחזור ולהדליק נר שכבה (בלא ברכה), אם כבה תוך חצי שעה מהדלקתו.

אבל אם בשעה שהדליק את הנרות, לא היו ראויים הנרות לדלוך כשיעור זמנם, כגון שהדליקם במקום שהרוח נושבת, או שלא שם די שמן בנר, וכיוצא בזה, צריך לחזור ולהדליק את הנרות מן הדין, ומכל מקום אינו מברך על הדלקה זו.

אסור להשתמש לאור נרות חנוכה, ולכן אסור למנות מעות או לקרוא בספר לאורם של נרות אלו, ולאחר חצי שעה מזמן הדלקתם, מותר להשתמש באור הנרות לכל מה שירצה.

נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בימי חג החנוכה בזמן שהנרות דולקים, דהיינו עד חצי שעה לאחר הדלקת הנרות, ואחד הטעמים הוא, משום שנעשה נס חנוכה על ידן, ואין להקל במנהג זה.

חיוב נשים בהדלקת נר חנוכה

נשים, פטורות מכל מצות התורה ש"הזמן גרמן". כלומר, מצוות התלויות בזמן מסויים, ואינן נוהגות תמיד, כגון מצות לולב בסוכות, ומצות שופר בראש השנה, נשים פטורות מהן.

ומכל מקום נשים חייבות בהדלקת נר חנוכה, הואיל ואף הן היו באותו נס של המצלת ישראל בחג החנוכה. ולכן אף אשה נשואה, אם בעלה אינו יכול להדליק נרות חנוכה בביתו, כגון שצריך לצאת למקום רחוק, ראוי ונכון שימנה את אשתו שתהיה שלוחתו להדליק את הנרות במקומו, ויוצא ידי חובה אפילו אם אינו נמצא שם בשעת ההדלקה.

וכן אשה שהיא דרה לבדה, חייבת להדליק נרות חנוכה, כדין האיש ממש.

מי שעתיד לחזור לביתו בשעה מאוחרת

כתב מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל, שאם אדם יודע כי הוא עתיד לחזור לביתו באותו לילה בשעה מאוחרת, עדיף שימנה את אשתו שתדליק הנרות בזמן הראוי להדלקת נרות לכתחילה, דהיינו כרבע שעה לאחר שקיעת החמה, מאשר שידליק בעצמו בשעה מאוחרת. ואף על פי שבכל המצוות אנו אומרים "מצוה בו יותר מבשלוcho", מכל מקום כאן עדיף שימנה את אשתו להדליק נרות, משום שעל ידה מתקיימת המצוה בזמן הראוי לה כתקנת חז"ל. ומלבד זה יש לומר, שכשהאשה מדליקה נרות במקום בעלה, לא נחשב הדבר שאינו מקיים המצוה

בעצמו, משום שאשתו כגופו, ואם כן כשמדליקה האשה נרות הרי הוא כאילו הדליק בעצמו.

ומכל מקום למנהג האשכנזים שכל אחד מבני הבית מדליק נרות חנוכה, אם נמצא הבעל במקום שיכול להדליק, טוב שידליק בעצמו בלא ברכה, ואשתו תדליק בביתו בברכה, ואם יכול הבעל, טוב שישמע ברכות ההדלקה מאדם אחר.

אף על פי שנשים חייבות בהדלקת נר חנוכה, מכל מקום כשבעל הבית מדליק נרות חנוכה בבית, אין אשתו ובנותיו מדליקות נרות בפני עצמן, ואפילו למנהג האשכנזים שכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו, מכל מקום אשתו ובנותיו אינן מדליקות בפני עצמן. ורק אם האשה נמצאת לבדה בביתה, כגון אשה שאינה נשואה עדיין, או שאין בעלה נמצא בבית בשעת ההדלקה, תדליק האשה נרות חנוכה.

אדם שלא היה נוכח בשעת ההדלקה בלילה ראשון של חנוכה

והנה מוטל עלינו לבאר דבר נוסף, והוא, שכאשר הבעל יודע שיגיע מאוחר לביתו, ולכן הוא מורה לאשתו שתברך ותדליק במקומו, הרי שהוא יוצא ידי חובת ההדלקה והברכות בהדלקה של אשתו. אולם אם אירע שכבר בלילה הראשון של חנוכה הדליקה האשה את הנרות עבור הבעל, נמצא שהיא מברכת גם ברכת "שהחיינו" על ההדלקה בלילה הראשון. והבעל, עדיין לא בירך שהחיינו. ועל כן ביום השני כאשר יבא הוא לביתו, יהיה עליו להדליק נרות ולהוסיף לברך ברכת שהחיינו על הדלקה, שהרי זו ההדלקה הראשונה עבורו.

זמן הדלקת נרות חנוכה

לכתחילה, (כלומר, הזמן המועדף ביותר להדלקת נרות חנוכה), צריך להדליק נרות חנוכה מיד בצאת הכוכבים, דהיינו כשתים עשרה דקות לאחר שקיעת החמה בימים אלו, ויש מהאשכנזים שנהגו להדליק מיד עם שקיעת החמה.

הזמן המוקדם ביותר להדלקת נרות חנוכה

אין להדליק נרות חנוכה קודם זמן שקיעת החמה או צאת הכוכבים. (מלבד בערב שבת חנוכה, שאז מדליקים נרות חנוכה קודם שקיעת החמה, וכפי שיתבאר). וגם מי שהוא טרוד ואינו יכול להדליק נרות בזמן המצוה, אינו רשאי להדליק נרות קודם זמן זה, משום שלדעת רבים מן הראשונים אינו יוצא בזה ידי חובה אף בדיעבד. ומכל מקום אם הוא מוכרח לצאת לדרך וחושש שיתבטל לגמרי ממצות הדלקת נרות, ידליק נרות חנוכה קודם שקיעת החמה מזמן פלג המנחה (שהוא שעה ורבע בשעות זמניות קודם הלילה), אבל לא יברך על הדלקתו, שספק ברכות להקל. ובכל מקרה עדיף שימנה שליח להדליק נרות חנוכה בשבילו, ויוצא בזה ידי חובת הדלקת נרות חנוכה.

הזמן המאוחר ביותר להדלקת נרות חנוכה

לכתחילה אין לאחור את זמן הדלקת נרות חנוכה, אלא יש להדליק מיד עם צאת הכוכבים, ואם לא הדליק בצאת הכוכבים, מדליק עד "שתכלה רגל מן השוק", שהוא שיעור זמן, כחצי שעה אחר זמן ההדלקה. ואם לא הדליק עד זמן זה,

מדליק לאחר מכן, ואפילו בשעה מאוחרת, עד שיעלה עמוד השחר. ומכל מקום אם בא לביתו בשעה מאוחרת, אחר שכבר כלתה רגל מן השוק ומצא בני ביתו ישנים, נכון להעיר לפחות מקצתם כדי שיהיו נוכחים בשעת ההדלקה, לפרסומי ניסא, ואם אינו יכול להעירם, בכל זאת ידליק בברכה נרות חנוכה.

זמן צאת הכוכבים
זמן צאת הכוכבים על פי דעת מרן רבינו הקדוש רבי עובדיה יוסף זצ"ל,
בירושלים הוא בערך בשעה: 4:52.

בכל שאר המקומות יש לחשב שלוש עשרה וחצי דקות זמניות אחר זמן השקיעה, שהוא זמן צאת הכוכבים. ושלוש עשרה דקות זמניות יש לחשב כך שמחלקים את היום מהזריחה עד השקיעה לשנים עשר חלקים, וכל חלק הוא שעה, ובכל שעה שישים דקות זמניות. מה שמביא לכך שבחורף יוצא שיעור זמן של שלוש עשרה דקות וחצי זמניות, כאחת עשרה או שתיים עשרה דקות רגילות, ובקיץ יכול שיעור הזמן להתארך לפי אורך היום.

תפלת ערבית והדלקת נרות חנוכה
מנהגינו, להתפלל תפלת ערבית קודם הדלקת נרות חנוכה בבית. ומי שהגיע לביתו, ועדיין לא התפלל ערבית, הורה מרן רבינו זצ"ל, שיתפלל תפלת ערבית תחילה, ואחר כך ידליק נרות חנוכה. כי תפלת ערבית קודמת להדלקת נרות חנוכה, כפי הכלל "תדיר ושאינו תדיר קודם", ותפלת ערבית היא תדירה, כלומר, קבועה, יותר ממצות הדלקת נרות חנוכה הנוהגת רק שמונה ימים בשנה. ואם יודע שאם ילך לחפש מנין לתפלת ערבית, יאחר את זמן ההדלקה, עליו להתפלל ערבית ביחידות, בישוב הדעת, ואחר כך ידליק נרות חנוכה.

מקום שאין שם יהודים – בסיס צבאי במקום מרוחק

בהלכות הקודמות ביארנו, שלפי מנהג הספרדים, רק בעל הבית מדליק נרות חנוכה בברכה, ולא כל אחד ואחד מבני הבית. ומטעם זה, בני ישיבה, הנשארים בישיבה למשך ימי החנוכה, סומכים על ההדלקה שמדליקים בבתיים, ואינם מדליקים בישיבה. (ולמנהג האשכזים, מדליקים בחדרי הישיבה נרות חנוכה.)

ועתה נדון בענין חדש הנוגע להדלקת נרות חנוכה.

כתב מרן הבית יוסף (סימן תרעז): מצאתי כתוב בשם מהר"י אבוהב בזו הלשון: כתוב בארחות חיים, מי שהלך לכפר של גויים שאין בו ישראל, ולן שם בלילי חנוכה, אף על פי שאין לו בית מיוחד שם, שמענו שהרב רבינו משולם היה נוהג לברך ולהדליק, זכר לנס. ועוד כתב הארחות חיים, שמי שהוא בבית של גויים, אף על פי שמדליקים עליו בתוך ביתו, מדליק נר חנוכה בברכות.

ונבאר את הדברים:

עיקר דין הדלקת נרות חנוכה מוטל על כל אדם שיש לו בית, שצריך להדליק נר חנוכה. ודי בנר חנוכה אחד בכל בית כמו שביארנו. ומי שמדליקים נר חנוכה

בביתו, והוא נמצא במקום אחר, אינו צריך להדליק נר חנוכה במקום בו הוא נמצא.

אולם חידוש גדול חידש לנו רבינו משולם, שמי שהוא במקום שאין שם בכלל נר חנוכה, אף על פי שמדליקים נר חנוכה בביתו, בכל זאת עליו לחזור ולהדליק במקום בו הוא נמצא, משום שאין באותו מקום פרסום לנס חנוכה כלל, ולכן אין הוא נפטר בפרסום הנס שעושים לו בביתו.

ולהלכה, פסק מרן השלחן ערוך כדברי רבינו משולם, שמי שמדליקים עליו בתוך ביתו, והוא במקום שאין בו ישראל כלל, מדליק נר חנוכה בברכות.

ורבותינו האחרונים נחלקו בדין זה, אם להלכה יש לנהוג כדברי רבינו משולם בזה, שהביאו מרן השלחן ערוך. ומרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל דן בזה בספרו (עמוד קנח) והעלה כדברי רבינו משולם, שמי שהוא נמצא בכפר שכולו גויים, ואין בו ישראל, אף על פי שמדליקים עליו בביתו, עליו לחזור ולהדליק במקום השם שנמצא בו.

ומכאן הדין לגבי חיילים הנמצאים בבסיס בסבא, שאם יש מי שמדליק עליהם בביתם, כגון אביהם או נשותיהם, הרי שלמנהגינו אינם מדליקים נרות חנוכה כלל בבסיס. אבל אם הבסיס נמצא במקום שאין מי שמדליק שם נרות חנוכה כלל, הרי שחייל אחד צריך להדליק שם נרות בברכה, כדי שיהיה שם נר חנוכה. (ואם יש מרחק גדול בין קבוצת חיילים לקבוצת חיילים אחרת באותו בסיס, יעשו שאלת חכם.)

אדם המתארח במוצאי שבת של חנוכה

שאלה: בן נשוי המתארח אצל אביו לשבת. היכן ידליק נרות במוצאי שבת?

תשובה: בן נשוי המתארח אצל אביו, למנהג הספרדים, שרק בעל הבית מדליק נרות, הרי הבן יוצא ידי חובה בהדלקת הנר של אביו, שהוא מתארח אצלו ואוכל משולחנו. (ולמנהג האשכנזים, בלאו הכי כל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו.)

והשאלה הנשאלת היא לגבי מוצאי שבת, הן למנהג הספרדים והן למנהג האשכנזים, היכן הבן צריך להדליק נרות חנוכה? האם ידליק בבית אביו, ששם הוא מתארח ואוכל עד מוצאי שבת, או שידליק בשעה מאוחרת יותר בביתו, ששם הוא הולך לישון?

כלומר, האם מה שקובע את מקום האדם לגבי הדלקת נרות חנוכה היא ה"אכילה", או ה"לינה".

והגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל (שהיה מגאוני ארצות הברית לפני כשלושים שנה) כתב בספרו אמת ליעקב (סימן תרעז), "המתארח אצל חמיו או אצל

אנשים אחרים בשבת קודש של חנוכה, ומתכוון לחזור לביתו במוצאי שבת, צריך להדליק במקום שמתארח שם בשבת, שזה נחשב כביתו עד שילך משם."

כלומר, מאחר ואותו אדם מתגורר ואוכל בבית המארחים שלו, הרי שביתם הוא ביתו, ולכן עליו להדליק נרות בביתם, ולא ידליק בביתו בשעה מאוחרת יותר. וכעין דברי הגר"י קמינצקי, כתב גם הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל בספר הליכות שלמה (עמוד רעט).

אולם מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו חזון עובדיה (עמוד קנה), השמיענו בזה את דברי אחד מגדולי רבותינו האחרונים הקדמונים, הרי הוא הגאון מהר"י כץ (אב בית הדין בקראקא בזמן הרמ"א ומהרש"ל), שכתב בספרו שו"ת שארית יוסף (סימן עג): "מי שאוכל ושותה בסעודה אצל חברו, והגיע זמן הדלקת נר חנוכה, נראה שעיקר הדלקת נרות החנוכה אינו הולך אחר מקום האכילה, אפילו היא אכילה בקביעות, אלא אחר מקום לינה". עד כאן. והביא מרן זצוק"ל עוד מדברי הפוסקים שדנו בזה, והוסיף עוד ראיות וחיזוקים לדבר, לדון ולהורות, שמי שמתארח בשבת של חנוכה, עליו להדליק נרות במוצאי שבת בביתו, אפילו אם יחזור בשעה מאוחרת, ולא ידליק ולא יסמוך על ההדלקה שבבית המארחים שלו.

הדלקת נרות חנוכה בערב שבת

הקדמת תפלת המנחה להדלקת הנרות

טוב להחמיר להתפלל תפלת מנחה בערב שבת חנוכה, קודם הדלקת הנרות, מפני שתפילת מנחה נתקנה כנגד קרבן התמיד של בין הערביים, שהיו מקריבים בבית המקדש, והדלקת הנרות היא זכר לנס שנעשה במנורת בית המקדש. וסדר העבודה בבית המקדש היה, שהקדימו את הקרבת קרבן התמיד להדלקת הנרות. לפיכך נכון להקדים את תפלת המנחה להדלקת נרות החנוכה.

ולכן נהגו רבים להתפלל תפלת מנחה בשעה מוקדמת ביום ששי, ואחר כך חוזרים לבתיהם, ומתארגנים לכבוד שבת, ומדליקין נרות חנוכה, ושוב חוזרים לבית הכנסת לתפלת ערבית.

אם אינו מוצא בנקל מנין שמתפללים מנחה מוקדמת, כתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל (הכ"מ), שיקדים להדליק נרות חנוכה לפני תפילת מנחה, ואחר כך ילך להתפלל עם הציבור. (ולא יתפלל מנחה ביחידות לפני הדלקת הנרות, כי מעלת תפלה בציבור גדולה יותר מענין הקדמת תפלת מנחה להדלקת הנרות.) (חזון עובדיה, חנוכה, עמוד קעט).

זמן הדלקת נרות חנוכה בערב שבת

בערב שבת של חנוכה, אי אפשר להדליק נרות כמנהגינו בימות החול, שהרי כבר נכנסה השבת וקדש היום. לכן יש להקדים את הדלקת נרות החנוכה לפני זמן כניסת השבת. ואין להקדים את הדלקת נרות חנוכה יותר מדאי, אלא ידליק כעשרים דקות לפני השקיעה. ואם רצה להקדים יותר, רשאי, ובתנאי שלא ידליק

מוקדם יותר מזמן פלג המנחה, שהוא שיעור שעה ורבע בשעות זמניות קודם שקיעת החמה. (וכבר ביארנו לפני כמה ימים כיצד יש לחשב שעה זמנית).

שיעור השמן שצריך לשים בנר

אף על פי שאנו מקדימים את הדלקת נרות החנוכה לפני כניסת השבת, ולא בזמן צאת הכוכבים כבכל יום, מכל מקום צריך שהנרות ידלקו כשיעור שהן דולקות בכל יום. כלומר, עד כחצי שעה אחר זמן צאת הכוכבים. (דהיינו שהנרות ידלקו במשך עשרים דקות עד שעת השקיעה, ואחר כך עוד רבע שעה עד זמן צאת הכוכבים, ועוד חצי שעה כשיעורן בכל יום). ולכן צריך לתת שמן או להניח נרות שיהיו ארוכים דיים בערב שבת, בכדי שידלקו לפחות עד חצי שעה אחרי זמן צאת הכוכבים.

ישנם רבים שמחוסר ידיעה קונים נרות חנוכה, שאינם דולקים למשך זמן מספיק (שעה וחמש דקות). ויש להעיר את תשובת לבם לכך. ומי שאין לו נרות שיכולים לדלוק שיעור זמן די ארוך כדת וכהלכה, ידליק לכל הפחות נר אחד כזה לצאת בו ידי חובת עיקר התקנה.

נר שבת ונר חנוכה, מי קודם?

יש להקדים הדלקת נרות חנוכה לפני הדלקת נרות שבת, מפני שמצות הדלקת נר חנוכה היא חביבה מאד. ומטעמים נוספים. (כמו [שהסברנו בעבר](#), לפי מה שנתבאר בספר חזון עובדיה, חנוכה, עמ' קעד).

לסיכום: יש להשתדל להתפלל מנחה לפני הדלקת הנרות של ערב שבת. יש להדליק נרות חנוכה כעשרים דקות לפני שקיעת החמה. יש להקפיד שהנרות יוכלו לדלוק עד כחצי שעה לאחר צאת הכוכבים, כלומר, למשך לפחות שעה וחמש דקות. ויש להקדים הדלקת נרות חנוכה להדלקת נרות שבת.

נר חנוכה במוצאי שבת - נר חנוכה מנר חשמל

במוצאי שבת של חנוכה, מדליקים בבית הכנסת נרות חנוכה, ואחר כך מבדילים על הכוס, כדי לאחר את יציאת השבת כמה שאפשר. ואף על פי שהמדליק נרות חנוכה, פורק מעליו את קדושת השבת, מכל מקום טוב להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת אחר תפלת ערבית, שהרי כל הציבור שאינם מדליקים נרות, נשארים בקדושת השבת עד שיבדילו. וגם כדי שיהיה פרסומי ניסא בהדלקת הנרות בבית הכנסת, שהרי אם יבדילו קודם ההדלקה, רוב הציבור ילכו לבתיהם קודם ההדלקה, ולא יראו את ההדלקה בבית הכנסת.

כשמגיע אדם לביתו, יקדים להבדיל על הכוס תחילה, ואחר כך ידליק נרות, שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. (ומצות הבדלה היא תדירה, שעושים אותה בכל שבוע).

זמן רבינו תם

למנהג רבים ושלמים הנוהגים להחמיר שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת, עד שיבוא זמן רבינו תם, הוא הדין שאף במוצאי שבת חנוכה צריכים להמתין שלא

להדליק נרות עד זמן רבינו תם, מפני שאין זה מנהג טוב ותו לא, אלא ראוי ונכון לכל אחד ואחת לנהוג כשיטת רבינו תם, ובפרט שכן דעת מרן השולחן ערוך. וכפי מנהגו הטוב של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, שעורר על ענין זה כל ימי חייו, ועורר גם אותנו לכתוב על כך בהלכה יומית, ורבים שמעו בקולו ועליהם תבא ברכת טוב.

ברכת בורא מאורי האש

אין מברכים ברכת "בורא מאורי האש" על נרות חנוכה (וכגון בבית הכנסת שמדליקים קודם ההבדלה, או אם טעה והדליק נרות קודם ההבדלה), שהרי אסור ליהנות מנרות חנוכה, ואין מברכים "בורא מאורי האש" עד שיאותו לאורו של נר ההבדלה, כלומר, הנאה מאור הנר, אבל על נר השמש שהוא חול, מותר לברך "בורא מאורי האש".

הדלקת נרות חנוכה בחשמל

כתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, שאין יוצאים ידי חובה בהדלקת חנוכייה חשמלית, מפני שאין בחנוכייה חשמלית לא שמן ולא פתילה, והנס שהתרחש במנורת בית המקדש היה בשמן שהספיק לשמונה ימים, ולכן אף שמותר להשתמש לנר חנוכה בנרות של נפט או שמן פרפין וכדומה, מכל מקום יש דמיון בינם לבין שמן זית, מה שאין כן בחשמל, ועוד נוספו בזה סברות לאיסור הדלקת נר חנוכה בחשמל. ומכל מקום כתב מרן הרב זצ"ל, שאם יזדמן שאין לאדם שום אפשרות להדליק בשמן או בשעווה, ידליק במנורה חשמלית בלא ברכה. וצריך שיהיה הנר מונח במקום שאין רגילים להניחו בשאר ימות השנה כדי שיהיה ניכר שהוא נר חנוכה.

וכבר הזכרנו [בדין הדלקת נרות שבת](#), שלגבי ברכת בורא מאורי האש בהבדלה במוצאי שבת, צריך שיהיה נר ממש עם אש גלויה, אבל אין לברך על נר חשמל. וכן [הסברנו](#) את הדין בזה לענין נרות שבת.

אמירת ההלל בחנוכה ובראש חודש

חיוב אמירת הלל בברכה בימי החנוכה

בכל יום משמונת ימי החנוכה בתפלת שחרית גומרים את ההלל, ומברכים על ההלל לפניו ולאחריו כפי שמודפס בסידורים. ואף למנהג הספרדים, שאין אנו מברכים על ההלל בראש חודש, מכל מקום בימי החנוכה שאמירת ההלל היא מן הדין ממש, ולא בתורת מנהג בלבד, יש לברך עליו כדין שאר המצוות. ומובן שגם בימי ראש חודש טבת החלים בתוך ימי החנוכה, (בשנה זו תשע"ה, יחול יום ראש חודש טבת מחר, יום שני, ולאחריו ביום שלישי), יש לברך על קריאת ההלל כדין שאר ימי החנוכה. (שלחן ערוך סימן תרפג).

דין הנשים באמירת ההלל

הטעם לפטור את הנשים מאמירת ההלל

ולענין חיוב נשים באמירת ההלל. הנה לכאורה נראה שהנשים פטורות לגמרי מאמירת ההלל בימי החנוכה, שהרי נשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן

גרמא, (מצות עשה שהזמן גרמא, היא כל מצוה שהיא ב"קום ועשה", ולא ב"שב ואל תעשה", וכן שהזמן גורם לחיובה, כלומר שאינה שייכת אלא בזמן מסויים. כגון מצות לולב, שהיא בקום עשה, והיא תלויה בזמן, שרק בימי הסוכות חייבים בנטילת לולב). ואם כן נראה שגם ממצות אמירת ההלל בימי החנוכה הנשים פטורות.

הטעם לחייב את הנשים באמירת ההלל

אולם יש מקום לחייב את הנשים באמירת ההלל, כשם שהן מחוייבות באמירת ההלל בליל פסח. והטעם שנשים מחוייבות באמירת ההלל בליל פסח, הוא משום ש"אף הן היו באותו הנס", כלומר, מכיון שההלל נתקן כדי להודות לאל על הנסים שעשה לאבותינו, ואף לנשים נעשו אותם הנסים, לכן אין שום טעם לפוטרו מאמירת ההלל. וכשם שהן מחוייבות בשתיית ארבע כוסות. ואף לגבי מצות הדלקת נרות חנוכה, אמרו בגמרא (במסכת שבת דף כג.) שנשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה הואיל ואף הן היו באותו הנס של חנוכה. ולפי זה נראה שגם באמירת ההלל בימי החנוכה הן מחוייבות.

החילוק בין הלל בליל פסח להלל בחנוכה

אלא שמדברי הרמב"ם ועוד מרבתינו הראשונים מבואר שנשים פטורות מאמירת ההלל בימי החנוכה. וביאר מן הרב עובדיה יוסף זצ"ל (בספר חזון עובדיה על חנוכה עמו ריד), שיש חילוק בין חיוב אמירת ההלל בליל פסח, לבין חיוב אמירת ההלל בימי החנוכה. משום שבאופן עקרוני, רצו רבותינו לפטור את הנשים ממצות אמירת ההלל, הואיל וכל תקנות חז"ל הן בדומה למצות שנצטוונו מן התורה. והואיל והתורה פטרה את הנשים מאמירת הלל, גם רבותינו רצו לפטורן ממצוה זו. אלא שבלייל פסח, מחמת חיוב שתית ארבע כוסות, הוכרחו רבותינו לחייב את הנשים גם באמירת הלל, היות וכוס רביעי של ליל הסדר יש לשתותה יחד עם אמירת ההלל. (כי מצות ארבע כוסות נתקנה כנגד ארבע מצוות של ליל הסדר, כוס ראשון על מצות הקידוש, כוס שני על מצות ההגדה, כוס שלישי על מצות ברכת המזון, וכוס רביעי על מצות ההלל). והאריך עוד בהסבר הדברים.

ברכה על ההלל לנשים

ולכן אף שחייבו את הנשים בהדלקת נרות חנוכה, משום שאף הן היו באותו הנס, מכל מקום באמירת ההלל נשים פטורות. ולכן גם אשה שלבה נשא אותה בחכמה לומר את ההלל בימי החנוכה, אל לה לברך על אמירתו, היות והיא אינה מצווה באמירתו. וכדין אשה הנוטלת לולב, שאינה מברכת על מצוה זו, אף על פי שיש לה שכר טוב על מעשיה כדין מי שאינו מצווה ועושה.

ולסיכום: חובה לומר הלל בכל יום מימי החנוכה, ויש לגמור את ההלל בברכה. ונשים פטורות מאמירת ההלל, ולכן גם אשה שרוצה לומר הלל, לא תברך על קריאתו.

על פתחינו כל מגדים

במגילת אנטיוכוס (שהובאה בסידור בית עובד, דף קסה) ובספר חשמונאים (פרק יג), מובא, שהמלך אנטיוכוס אאפטר מלך יון, היה צורר יהודים, ויאמר אל עמו, הנה היהודים אשר בירושלים, דתיהם שונות מכל עם, ואת דתי המלך אינם עושים, בואו ונלחם בהם, ונבטל מצותם, השבת והמילה וראשי חודשים.

יצא המלך אנטיוכוס בחיל כבד של צבא האימפריה היוונית, ועמו מאה ועשרים אלף חיילים יוונים, ועוד מאות אלפי חיילים מן המדינות שנקראות עתה, מקדוניה, אלבניה, סרביה, קוסובו ובולגריה, כחול אשר על שפת הים, ורבים מהם רכובים על פילים ענקים מלומדי מלחמה, ויקרבו להלחם עם ישראל.

וישמע יהודה המכבי, ועמו יוחנן בן מתתיהו, ויצוו לכל העם לצום ולהתפלל אל ה' שיבוא לעזרתם, כי בדרך הטבע כבר נגזרה הגזרה על כל ישראל חס ושלום, שיפסידו כולם במלחמה. וכן עשו העם, שעמדו והתפללו אל ה' מתוך צום במשך שלושה ימים, ואחרי כן נצטוו ישראל להתכונן לקראת מלחמה. והיה הדבר מבהיל, כי באמת בלתי אפשרי שיצליחו מעט גיבורי חיל להכניע צבא עצום ורב מן הגדולים בצבאות תבל.

אולם השם יתברך עשה להם נס ופלא, ונסך בחשמונאים רוח גבורה, ומסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, וגבר ישראל, ומיד עם תחילת הקרב הרגו היהודים כארבעת אלפים איש, ומתוך כך היתה מהומה ומבוכה גדולה בתוך מחנה היוונים, ונהרגו בתוכם כשבע מאות אלף חיילים, שרבים מאד מתוכם נהרגו מאש היוונים עצמם, שהיתה חרב איש ברעהו מחמת הבלבול, וכל החיילים הנותרים נסו על נפשותיהם אל המחנה, וחזרו בני החשמונאים אל ירושלים בתרועת נצחון, וידליקו נרות בבית המקדש, ויושע ה' את עמו ונחלתו שומרי מצוותיו ומשפטיו מיד צורריהם ומבקשי רעתם, וחזרה עטרה ליושנה.

וביאר בזה מרן אבינו מלכנו רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, שסיבת נצחונם של החשמונאים, היתה התורה הקדושה שהיו עוסקים בה, שמחמת עסק התורה נעשה להם נס וניצחו את אויביהם מעל לגדר הטבע.

והנה יש במדרש דבר תמוה, וזו לשון המדרש:

"הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מַגְדִּים", הדודאים נתנו ריח, זה ראובן, ועל פתחינו כל מגדים, אלו נרות חנוכה". ולכאורה מה השייכות בין הדודאים של ראובן לבין נרות חנוכה?

וביאר זאת מרן רבינו זצוק"ל, כי כפי שנאמר בתורה, על ידי דודאי ראובן, נולד יששכר בן לאה, (כי רחל לקחה מהדודאים שמצא ראובן בן לאה, ובשכר זאת ויתרה ואפשרה ללאה ללון עם יעקב, ואז נולד יששכר), וכידוע יששכר היה מופת התורה, החכמה והבינה, שהוא העמיד מאתיים ראשי סנהדראות, וזכות תורתו של יששכר, היא שעמדה לאבותינו להתגבר על אויביהם, ולכן נתקיים "על פתחינו כל מגדים", אלו נרות חנוכה, שבאים להפיץ את האור העליון אל רשות הרבים, לעיני כל עובר ושב. ונר המצוה ואור התורה קשורים ומתלכדים זה עם זה.